

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

27.01.2023. Nr. 1-8/5

**Ministru prezidentam
Krišjānim Kariņam**
pasts@mk.gov.lv

Zināšanai: **Latvijas Republikas Saeimai**

*Par Uzturlīdzekļu garantiju fonda
izmaksāto uzturlīdzekļu apmēra pārskatīšanu*

Ikvienam bērnam ir tiesības uz tādu dzīves līmeni, kāds nepieciešams bērna fiziskai, intelektuālai, garīgai, tikumiskai un sociālai attīstībai. Vecāki ir galvenie atbildīgie par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu. Valstij ir jāsniedz palīdzība vecākiem un citām par bērnu atbildīgām personām šo tiesību īstenošanā, un vajadzības gadījumā jānodrošina materiālā palīdzība, īpaši attiecībā uz uzturu, apģērbu un mājokli.¹ Lai aizsargātu to bērnu intereses, kuri nesaņem no saviem vecākiem uzturlīdzekļus, 2004. gadā tika izveidots Uzturlīdzekļu garantiju fonds (turpmāk – Fonds).

Uzturlīdzekļi ir bērna ikmēneša uzturēšanas izdevumi, kurus nodrošināt bērnam ir katra vecāka pienākums neatkarīgi no viņa spējām uzturēt bērnu un viņa mantas stāvokļa un kuru minimālo apmēru, pamatojoties uz [Civillikuma 179. panta](#) piekto daļu, noteicis Ministru kabinets.² Ministru kabineta noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmērs ir piesaistīts Ministru kabineta noteiktajai minimālajai mēneša darba algai un izteikts procentos no tās. Katra vecāka pienākums ir katru mēnesi nodrošināt saviem bērniem minimālos uzturlīdzekļus šādā apmērā³:
- katram bērnam no viņa piedzimšanas līdz 7 gadu vecuma sasniegšanai – 25 % apmērā no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas (pašlaik 155 euro);
- katram bērnam no 7 gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai – 30 % apmērā no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas (pašlaik 186 euro).

Ja viens vai abi vecāki nenodrošina bērnam uzturlīdzekļus, bērna tiesības uz sociālo nodrošinājumu tiek īstenotas, izmaksājot uzturlīdzekļus no Fonda Ministru kabineta noteiktajā apmērā. Vēsturiski, kopš Fonda izveidošanas 2004. gadā, uzturlīdzekļus bērnam no Fonda izmaksāja Ministru kabineta noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmērā. Bērna tiesības uz sociālo nodrošinājumu tika nodrošinātas vienādi, tās nebija atkarīgas no uzturlīdzekļu avota,

¹ ANO Bērnu tiesību konvencijas 27. pants.

² Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 1. panta 3. punkts.

³ Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumu Nr. 37 "Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam" 2. punkts.

jo Fonda maksātie uzturlīdzekļi bija vienādā apmērā ar vecāku maksātajiem minimālajiem uzturlīdzekļiem.

2020. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā, ar kuriem Fonda maksāto uzturlīdzekļu apmērs vairs nav piesaistīts Ministru kabineta noteiktajai minimālajai mēneša darba algai, bet izteikts konkrētā apmērā. Tādējādi tika noteikta nevis Fonda maksāto uzturlīdzekļu aprēķināšanas metode, bet apmērs absolūtā izteiksmē:

- 107,50 *euro* katram bērnam no viņa piedzimšanas līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai;
- 129 *euro* katram bērnam no septiņu gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai un pilngadīgai personai no 18 gadu vecuma sasniegšanas līdz 21 gada vecuma sasniegšanai.⁴

Saskaņā ar Grozījumu Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) likumprojekts izstrādāts, lai līdzsvarotu no Fonda izmaksājamo uzturlīdzekļu apmēru ar valsts budžeta iespējām. Grozījumu spēkā stāšanās laikā no Fonda izmaksājamo konkrētā summā izteikto uzturlīdzekļu apmērs bija identisks Ministru kabineta noteiktajam minimālo uzturlīdzekļu apmēram, kurus nodrošināt bērnam ir katra vecāka pienākums. Uz to, ka likumprojektā noteiktais uzturlīdzekļu apmērs ir identisks tam, ko jau nodrošina spēkā esošie normatīvie akti, un, neizdarot likuma grozījumus, normatīvajos aktos noteiktais no Fonda izmaksājamo uzturlīdzekļu apmērs ir līdzsvarā ar valsts budžeta iespējām 2020. gadā, norādījis Saeimas Juridiskais birojs savā atzinumā un aicinājis likumdevēju plānoto valsts garantēto uzturlīdzekļu atsaisti no minimālās mēneša darba algas turpmākajiem gadiem izskatīt un virzīt, apspriežot iesniegto likumprojektu trijos lasījumos.⁵ Tomēr grozījumi tika virzīti steidzamības kārtībā kopā ar likumprojektu “Par valsts budžetu 2020. gadam”, sabiedrības līdzdalība netika nodrošināta. Anotācijā norādīts: “Pieaugot minimālajai algai, pieaugs Ministru kabineta noteiktais minimālais uzturlīdzekļu apmērs, kas jānodrošina katram no vecākiem. No Fonda izmaksājami uzturlīdzekļi paliks nemainīgi līdz brīdim, kad Ministru kabinets būs lēmis par to apmēra palielināšanu un attiecīgām izmaiņām likumā.”⁶

2023. gadā Ministru kabineta noteiktā minimālā mēneša darba alga ir 620 *euro*. Minimālo uzturlīdzekļu apmērs attiecīgi ir 155 *euro* un 186 *euro* mēnesī. Starpība ar Fonda izmaksātajiem uzturlīdzekļiem ir 47,50 *euro* mēnesī (bērnam līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai) un 57 *euro* mēnesī (bērnam no septiņu gadu vecuma sasniegšanas). Fonda maksāto uzturlīdzekļu apmērs nav palielināts kopš tā izteikšanas konstantā summā – no 2020. gada 1. janvāra.

Patēriņa cenu kāpums 2022. gada decembrī, salīdzinot ar 2018. gada decembri, vidēji ir 32,7%, pārtikai – 43,1%, bet izdevumiem par mājokli, ūdeni, elektroenerģiju, gāzi un citu kurināmo – 65%.⁷ Inflācija sevišķi smagi skar ģimenes, kur vienu vai vairākus nepilngadīgus bērnus audzina viens no vecākiem. Nepilnās ģimenes ir sociāli mazaizsargāto personu grupa.⁸

Valstī izveidotā sociālās drošības sistēma neapmierina bērnu pamatvajadzības, ja vecāki nespēj bērnu uzturēt. Par to liecina ziedojumu kampaņas, piemēram, 2023. gada 1. janvārī noslēdzās Ziedot.lv ziedojumu projekts “Nabadzīgām ģimenēm ar bērniem 2022”⁹ Projekta pieteikumā teikts: “Visgrūtāk pārvarēt nabadzības trauslo robežu ir ģimenēm ar bērniem vai ģimenēm, kur ir tikai viens no vecākiem.”

⁴ Ministru kabineta 2019. gada 10. decembra noteikumu Nr. 616 “Noteikumi par uzturlīdzekļu apmēru, ko izmaksā no Uzturlīdzekļu garantiju fonda” 3. punkts.

⁵ <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/1BDB30E34E054F39C22584A5002F1C65?OpenDocument>

⁶ <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/DF021D80D1E171F2C225849000646743?OpenDocument>

⁷ https://tools.csb.gov.lv/cpi_calculator/lv/2018M12-2022M12/0/100

⁸ Ministru kabineta 2005. gada 11. janvāra noteikumu Nr. 32 “Noteikumi par sociāli mazaizsargāto personu grupām” 2.2. apakšpunkts.

⁹ <https://www.ziedot.lv/realizetie-projekti/nabadzigam-gimenum-ar-berniem-2022-4143>

Latvija ir sociāli atbildīga valsts. Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka cilvēka cieņā balstītas sociāli atbildīgas valsts pienākums ir izveidot tādu sociālās drošības sistēmu, kas vērsta uz cilvēka cieņas aizsardzību, sociālās nevienlīdzības izlīdzināšanu un valsts ilgtspējīgu attīstību. Izraudzītajai metodei jābūt tādai, kas šo minimālo apmēru padarītu atkarīgu no ekonomiskajiem rādītājiem, tādējādi atspoguļojot sociālo realitāti un patieso ekonomisko situāciju valstī. Valstij ir pienākums periodiski pārskatīt sociālās palīdzības apmēru. Šo pienākumu ir iespējams īstenot tad, ja ir izstrādāta metode un izraudzīti kritēriji sociālās palīdzības minimuma noteikšanai.¹⁰

Satversmes 110. pantā nostiprinātais valsts pienākums aizsargāt bērnu tiesības ir precizēts [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#), kura [6. panta](#) pirmajā daļā noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Šā paša panta otrā daļa noteic, ka bērna labākās intereses jāievēro visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu. Tas nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, pamatojoties uz to, kas ir bērna interesēs, bet arī likumdevējam jāievēro, lai pieņemtie vai grozītie normatīvie akti aizsargātu bērnu intereses iespējami labākajā veidā.¹¹

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 4.punktu, 12.panta 8.punktu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu valdību pilnveidot tiesisko regulējumu, pielīdzinot Fonda izmaksāto uzturlīdzekļu apmēru Ministru kabineta noteiktajam minimālo uzturlīdzekļu apmēram bērnam vai nodrošinot Fonda izmaksāto uzturlīdzekļu apmēra regulāru pārskatīšanu atbilstoši patēriņa cenu pieaugumam. Lūdzu par plānoto un paveikto informēt tiesībsargu līdz 2023. gada 1. martam.

Tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

¹⁰ Satversmes tiesas 2020.gada 25.jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-24-03 "Par Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumu Nr.913 "Noteikumi par garantēto minimālo ienākumu līmeni" 2.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109.pantam" 19.2. punkts.

¹¹ Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-02-0106 11. punkts.